

Питання проведення судової експертизи, призначеної судом в адміністративному судочинстві

Юрій Чечіль

доктор філософії в галузі права, Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4117-6737>, e-mail: nauka_ict@ssu.gov.ua

Вікторія Біла

доктор юридичних наук, доцент, Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8201-219X>, e-mail: nauka_ict@ssu.gov.ua

Процесуальне законодавство містить низку вимог до призначення судом експертизи у справах адміністративної юрисдикції, а також до її виконання. У тезах аналізуються зазначені вимоги на предмет їх відповідності практиці організації та проведення судових експертиз у державних спеціалізованих установах. Доведено необхідність внесення змін до процесуального законодавства.

Ключові слова: проведення експертизи; судові засідання; гласність судового процесу.

The Issues of Conducting Court-Ordered Forensic Examinations in Administrative Court Proceeding

Yurii Chechil, Viktoriia Bila

Administrative procedural legislation contains several requirements for the appointment and conducting of a court-ordered forensic examination. The specified requirements for their compliance with the practice of organizing and conducting forensic examinations in state forensic institutions are analyzed in the abstract of the report. The need for amendments to procedural legislation is proven.

Keywords: conduct of expert examination; court hearing; openness of trial.

Конституція України відносить гласність судового процесу та його повну фіксацію технічними засобами до основних засад судочинства (п. 6 ч. 2 ст. 129) [1]. В адміністративному судочинстві цю засаду сформульовано вже як «гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами» (п. 3 ч. 3 ст. 2 КАС України; надалі за відсутності спеціального уточнення у дужках наведено номери статей КАС України) [2]. Її зміст полягає в наступному (ст. 10): розгляд справ в адміністративних судах проводиться відкрито, крім випадків, визначених цим Кодексом (ч. 1 ст. 10); будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні (ч. 2 ст. 10); присутні в залі судового засідання можуть проводити фотозйомку, відео- та аудіо-запис (ч. 5, ч. 7 ст. 10) без створення перешкод у веденні засідання і здійсненні учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав (ч. 7 ст. 10) [2]. Тобто, за загальним правилом, розгляд справ є відкритим, а на відкритому судовому засіданні може бути присутня та проводити зйомку і запис будь-яка особа. Роз-

гляд справи у закритому судовому засіданні, як і інші винятки, про які йтиметься нижче, повинен мати юридичні підстави (мотиви і закон, якими зумовлена ухвала, п. 3 ч. 1 ст. 248), оскільки такий розгляд «проводиться у випадках, <...> визначених законом» (ч. 8 ст. 10), про що постановляється ухвала (ч. 9 ст. 10) [2].

Категорії «судовий процес», «розгляд справи» і «судове засідання» не можна застосовувати як рівнозначні. Наприклад, письмове провадження (п. 10 ч. 1 ст. 4) – це «розгляд і вирішення адміністративної справи або окремого процесуального питання в суді без <...> проведення судового засідання на підставі матеріалів справи» [2]. Тож судові засідання може бути закритим, розгляд адміністративної справи можливий без засідання, а її вирішення не є частиною розгляду. Отже, існує різниця між гласністю судового процесу і відкритістю судового засідання в обсязі понять. Зважаючи на це, постає питання: як засада гласності має проявлятися в адміністративному судочинстві в умовах, відмінних від судового засідання? Як ця засада

впливає на проведення судової експертизи? Чи поширюються засади судочинства на судову експертизу?

Як відомо, у кожному висновку експерта зазначається «де» і «коли» проведено експертиза (ч. 6 ст. 101). Цей просторово-часовий опис може відображати і процесуальний аспект, а не лише дату, час та адресу.

Відповідно до ч. 1 ст. 106 КАС України *«Експертиза проводиться у судовому засіданні або поза межами суду, якщо це потрібно у зв'язку з характером досліджень, або якщо об'єкт досліджень неможливо доставити до суду, або якщо експертиза проводиться на замовлення учасника справи»* [2]. Ця норма є дослівним відтворенням ч. 1 ст. 108 ЦПК України. Отже, в тексті обох кодексів наявне загальне правило (експертиза проводиться у судовому засіданні), і три винятки із різним ступенем дискреційності (про її проведення «поза межами суду»).

Місце проведення судового засідання є визначеним: відповідно до ч. 4 ст. 194 КАС України судові засідання *«проводиться у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань»* [2]. Далі зазначається, що окремі процесуальні дії *«в разі необхідності, можуть вчинятися за межами приміщення суду»*. Виклад ч. 1 ст. 106 і ч. 4 ст. 194 КАС України, на перший погляд, корелюється: проведені поза межами суду експертизи є тими самими окремими процесуальними діями, які можуть проводитися поза межами його приміщення. Однак про проведення окремої процесуальної дії секретар судового засідання складає протокол; із ним ознайомлюються і можуть додати до нього зауваження присутні, зокрема експерти і спеціалісти; таку дію може бути зафіксовано технічними засобами (ст. 233). Висновок експерта, своєю чергою, викладається в письмовій формі (ч. 4 ст. 101), що можна вважати єдиним чітко зазначеним в законі засобом (не технічного) фіксування проведеної експертизи. Обидва документи — протокол і висновок — приєднуються до справи (ч. 4 ст. 233, ч. 4 ст. 101). Тож, чи слід відносити не лише призначення, але й проведення експертизи до процесуальних дій? Тут можлива дискусія, адже експерт не є учасником справи (ст. 42), який зобов'язаний

виконувати процесуальні дії (п. 6 ч. 5 ст. 44), але належить до *«інших учасників судового процесу»* (ст. 61). Водночас важко погодитися із тим, що в ухвалі про призначення експертизи суддя встановлює не процесуальний, а якийсь інший строк для її проведення. З іншого боку, суд має право зупинити провадження у справі в разі призначення ним експертизи — до одержання її результатів (п. 4 ч. 2 ст. 236); у такому разі проведення експертизи вчиняється у зупиненому провадженні. Щоправда, проведення процесуальних дій поза строками провадження є можливим в розрізі інших прикладів — забезпечення позову (ст. 150) і доказів (ст. 114, 115, включно із власне призначенням експертизи) до відкриття провадження, збирання доказів за дорученням іншим судом тощо. Отже, питання про юридичну природу дій з проведення судової експертизи в адміністративному судочинстві потребує детальнішого опрацювання в межах науки судової експертології.

Наразі звернімо увагу на окремі складнощі у практичній реалізації приписів ч. 1 ст. 106 КАС України. Так, неможливість доправлення об'єкта дослідження до суду як одна з підстав проведення експертизи поза межами суду може бути викликана різними міркуваннями чи причинами із різною очевидністю. Разом з тим, цим винятком вказано на неможливість доправлення до суду саме об'єкта — а не засобів його експертного дослідження. Труднощі з їх доставленням, встановлення, калібрування тощо даним винятком не охоплені. Йдеться саме про неможливість — а не про недоцільність, витратність, технічну складність, небезпечність тощо такого доставлення або зміну властивостей доказу внаслідок його транспортування. Зазначене, вочевидь, потребує оновлення процесуального законодавства.

Варто звернути увагу й на припис ч. 1 ст. 106 КАС України щодо проведення експертизи поза межами суду, якщо це необхідно у зв'язку з характером досліджень [2]. Попри імперативність у конструкції ч. 1 ст. 106 КАС України (*«експертиза проводиться»*), цей виняток характеризується високим рівнем невинятковості. В умовах спеціального дозвільного принципу для суду та інших органів держави

(ч. 2 ст. 19 Конституції України [1]), така невідомість стає правовою прогалиною. Тому існує потреба в її науково-практичному осмисленні шляхом дискусії на цій Міжнародній конференції. На рівні фахових поглядів можна припустити, що специфічним є, зокрема (але, вочевидь, не виключно), характер досліджень, які в силу закону проводяться ви-

ключно державними спеціалізованими установами (ч. 4 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу») — криміналістичні, судово-медичні та судово-психіатричні експертизи [3], або такий «характер» може зумовлюватися методологією, коли дослідження вимагають не хвилин, а годин і діб, що вочевидь впливатиме на час судового засідання.

Перелік джерел посилання

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 26.01.2026).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-IV#Text> (дата звернення 26.01.2026).
3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 27.01.2026).